

Kauza Charlesa Maurrasa a Action française – Kto a ako zabil francúzsku kontrarevolúciu

Branislav Michalka

1. júla 2021 ✚ *Politika* ✚ *Revolúcia a kontrarevolúcia*

Pochod AF na počesť sv. Jany z Arcu – Maurras vpredu, druhý zľava

zdroj: wikimedia commons

Sokrates kontrarevolúcie

Francúzsky spisovateľ, politický filozof, básnik, novinár a neskôr člen Francúzskej akadémie, Charles Maurras si počas svojho života na nedostatok obdivovateľov rozhodne nemohol sťažovať. Jeho literárny štýl a brilantnosť jeho úvah obdivovali ľudia z protikladných politických táborov, jeho obhajobu klasicizmu a odpor k romantizmu prevzali do svojho repertoáru literárne veličiny, ktoré by sa inak nezniesli ani v opačných kútoch jednej kaviarne. Bez jeho pravidelných úvodníkov v novinách *Action française* si nevedel predstaviť svoje raňajky ani Marcel Proust. Jeho priatelia aj nepriatelia ho nazývali „*Sokratom kontrarevolúcie*“, jedni v obdive k jeho inteligencii, tí druhí pred ňou kapitulujúc.

Nepriateľstvo medzi Maurrasom a liberálnou republikou trvalo od konca 19. storočia, keď vo Francúzsku vypukla slávna *Dreyfusova aféra*, až do jeho smrti. Predstavoval Francúzsko, ktoré sa malo z vôle revolučných elít odovzdane odpratať na smetisko dejín, Francúzsko monarchie, katolicizmu, národnej hrdosti, Francúzsko vidiecke, tradičné a hierarchické. Proti nemu stála sekulárna republika, nenávidiaca katolícku Cirkev, skorumpovaná a kozmopolitná, spravovaná pomocou slobodomurárskych klík a postupne obracajúca v prach dedičstvo francúzskych dejín.

V jednej chvíli, po víťazstve Francúzska v I. svetovej vojne, sa stalo monarchistické hnutie *Action française* (Francúzska akcia), ktoré koncom 19. storočia Charles Maurras založil, nesmierne populárnym a medzi jeho členov sa počítali také veličiny ako Georges Bernanos, Jacques Maritain, Henri Massis, Léon Daudet či Jacques Banville. Priaznivci katolíckej monarchie, ktorí sa koncom 19. storočia dali počítať na stovky, sa pod vplyvom 30 rokov trvajúceho kontrarevolučného boja Charlesa Maurrasa proti republike, začali počítať na státisíce. Všetko nasvedčovalo tomu, že by *Action française* mohla hrať pri formovaní francúzskej budúcnosti rozhodujúcu úlohu. V roku 1926 však prišla rana, ktorá paralyzovala hnutie na trinásť rokov a v podstate ho už navždy zničila, čím pochovala aj šancu na návrat katolíckej monarchie.

Z tejto rany sa už *Action française* nikdy nespamätalo.

O čo išlo? V roku 1926 (29. decembra) pápež Pius XI. prekvapivo zakázal katolíkom členstvo v *Action française*, ako aj čítanie periodika s rovnakým názvom. Niektoré knihy Charlesa Maurrasa sa ocitli na indexe zakázaných kníh, pre ich sklon k agnosticizmu. Táto správa prišla ako blesk z jasného neba a znamenala začiatok úpadku hnutia. Šokovaní francúzski katolíci, vrátane vysokého kléru, ktorý *Action française* masovo podporoval, nemohli pochopiť, čo sa stalo. Kardinál Billot nazval odsúdenie „*hodinou smrti a príchodom temnoty*“, o rok nato vrátil pápežovi kardinálsky purpur a utiahol sa do kláštora. Čo vlastne poslúžilo ako argument pre odsúdenie členstva katolíkov v hnutí?

Hluchota a zúfalstvo

Na vysvetlenie toho, čo bolo predostreté ako oficiálny dôvod zákazu – Maurrasov agnosticizmus – je treba vrátiť sa do jeho detstva. Pochádzal z rodiny, v ktorej otec Aristide Maurras, daňový exekútor, predstavoval typ liberála a matka Marie-Pélagie naopak, hlboko veriacu katolícku ženu, oddanú tradíciám náboženským aj politickým. Malý Charles bol plne pod vplyvom matky, aj vzhľadom k tomu, že jeho otec umiera šesť rokov po jeho narodení. Je vychovávaný ako zbožný katolík. V štrnástom roku jeho života však prichádza v priebehu jednej noci šokujúca udalosť – chlapec sa z ničoho nič ráno zobúda ako hluchý. Nikto si nevie vysvetliť túto náhlu tragédiu. Plány, ktoré si ako veľmi nadaný študent robil do budúcnosti, sa odrazu rúcajú a Maurras sa ocitá na pokraji zúfalstva.

Charles-Marie-Photius Maurras (1868-1952)

zdroj: wikimedia commons

Chudobného študenta napriek všetkému podporuje kňaz, otec Penon, budúci biskup v Moulins, čo mu nakoniec umožní navštevovať univerzitu. Ale ani snaha tohto dobrého kňaza nedokáže zvrátiť Maurrasovu cestu k odpadnutiu od viery a k agnosticizmu. Zvyšok dokoná paradoxne čítanie Pascala. Maurras, zúfalý z hluchoty a straty viery, sa pokúsi o samovraždu, ktorá mu však nakoniec nevyjde. Tak či onak, jeho život ovládne agnosticizmus, fyzickú hluchotu doplní metafyzická slepota, ktorej sa dokáže zbaviť až na sklonku života, návratom k viere.

Napriek tomu, že stratil vieru v Boha, uchoval si zarážajúco vieru v katolícku Cirkev, monarchistickú tradíciu, prepojil ich s vtedy moderným nacionalizmom a dokonca s decentralizujúcim provincializmom

(bol vyznávačom regionálnych tradícií rodného Provensálska), odkazujúcim na stredoveké tradície feudálnych monarchií. Vznikol tým každopádne zvláštny úkaz – katolicizmus, bez viery v Boha. Táto metafyzická obluda síce pôsobila značne udivujúco, avšak politické, kultúrne a sociálne idey, ktoré chrlila, boli plne kompatibilné s monarchistickým presvedčením veriacich katolíkov, ktorí tvorili 99 % jeho hnutia *Action française*.

Maurrasova vyhýbavosť v teologických otázkach a odmietanie metafyziky, ako niečoho nedokázateľného, boli katolíckym členom *Action française* dobre známe a stali sa predmetom ich modlitieb, za jeho obrátenie. Napriek tejto absencii osobnej viery, sa tešilo vzrástajúce sa hnutie širokej podpore kléru tak francúzskeho, ako aj rímskeho. Pápež sv. Pius X., preslávený svojím bojom s modernizmom, povedal Maurrasovej matke, pri jej návšteve v Ríme: „*Odkážte vášmu synovi, že sa za neho modlím.*“

Jedna mladá karmelitánka ponúkla Bohu svoj život, ako obeť za jeho obrátenie a skutočne zomrela veľmi mladá. Maurrasovi o tom písala jej predstavená, ktorá bola staršou sestrou sv. Terézie z Lisieux. Maurras jej odpísal, že keď bude prepustený (v roku 1937 bol vo väzení), tak pôjde do Lisieux meditovať nad hrob „*tej, ktorej sestry a dcéry mi otvorili svet vždy prekvitajúcej krásy a lásky, mystický kvet ruže malej a zároveň veľkej svätice, Terézie od Dieťaťa Ježiša*“. Vzťahy s Karmelom pokračovali po II. svetovej vojne a zrejme zapôsobili aj na jeho obrátenie. Pravidelne si písal so sestrou Máriou Magdalénou od Svätého Jozefa, ktorá mu poslala do väzenia (v roku 1945 bol odsúdený na doživotie, za fiktívnu kolaboráciu s Nemcami, ktorých v skutočnosti celoživotne neznášal a s národnými socialistami, proti ktorým písal celé roky ostro formulované články) obraz sv. Terézie z Lisieux. Maurrasov portrét nadobúda pod dojemom týchto faktov skôr črty zmäteného dieťaťa, než zatvrdeného pohana, ktorý by chcel škodiť Cirkvi.

Každopádne, všetci členovia brali Maurrasove ametafyzické názory ako jeho súkromnú záležitosť, ktorá nemá s francúzskou monarchistickou a katolíckou tradíciou, ako princípmi, nič spoločné a ktoré nie sú pre nich nijako určujúce a záväzné. Tak to chápal aj sám Maurras a po pápežskom odsúdení to verejne zdôraznil. Uviedol, že nikto z členov hnutia, ktorí boli v drivej väčšine katolíci, neboli nikdy a v nijakom ohľade nabádaní, aby akceptovali jeho názory na metafyzické problémy.

Po morálnej stránke bol Maurras, žijúci v celibáte a sám so svojou matkou, úplne bezúhonný a imúnny aj voči materiálnym pokušeniam. Jeho priatelia spomínali, že sa priam vyžíval v chudobe. Ako šéfredaktor si pridelil najmenší plat zo všetkých členov redakcie a práva na svoje knihy odkázal v roku 1940 na podporu väzňov. Chodil v ošumenom kabáte a stravoval sa veľmi skromne.

Charles Maurras v roku 1939 ako čerstvý člen Francúzskej akadémie

zdroj: wikimedia commons

Za všetkým hľadaj politiku

Šok z odsúdenia *Action française* bol medzi francúzskymi katolíkmi a monarchistami o to väčší, že ešte pápež Lev XIII. koncom 19. storočia vydal encykliku, ktorá nabádala Francúzov, aby sa zmierili s republikou. Táto republika však nebola len republikánskou formou vlády, ale bola republikou slobodomurárskou, protikatolíckou a liberálnou. U mnohých francúzskych katolíkov vtedy vyvolala táto encyklika zdesenie a katolícky spisovateľ Léon Bloy písal o zrade.

V kontexte tohto odobrenia sekulárnej republiky, na čele ktorej stáli kovaní antiklerikálni slobodomurári, Svätou stolicou, sa mali francúzski katolíci právo domnievať, že pokiaľ nie je pre Svätú stolicu problém akceptovanie ľudí s výrazne protikatolíckym a proticirkevným konaním vo vedení republiky, tak ním určite nemôže byť ani osoba Charlesa Maurrasa, ktorý nielenže vždy pracoval v súlade s cirkevnými predstaviteľmi vo Francúzsku, bojoval za práva Cirkvi a proti jej nepriateľom, ale nikdy nehovoril o katolíckej Cirkvi inak ako s obdivom. Jeho osobná tragédia straty viery, ktorú prežíval v stave zúfalstva, v porovnaní s cieľným antiklerikálnym konaním liberálov a republikánov, ktorých vládu Cirkev katolíkom odporúčala akceptovať, vyzerala (a skutočne ňou aj bola) ako súkromná záležitosť, bez reálneho vplyvu na charakter a konanie hnutia *Action française*.

Konanie pápeža Pia XI., podobne ako jeho zlyhanie v prípade mexických katolíckych povstalcov – *cristeros*, (ktorých donútil zložiť zbrane, aby sa vzápätí stali hračkami a obeťami v rukách vládnych mexických slobodomurárov), nedáva zmysel. A to platí o to viac, keď sa dozvieme, že v roku 1937 Pius XI. písal Maurrasovi do väzenia, aby mu vyjadril svoju podporu a v roku 1939 pápež Pius XII. odsúdenie *Action française* odvolal. V skutočnosti však nedošlo k žiadnej zmene: Maurras bol vtedy naďalej agnostikom a tí, čo zostali v *Action française* naďalej katolíkmi. Prečo teda odrazu nebolo odsúdenie potrebné? Nehrozilo už odrazu katolíkom organizovaným v *Action française* duchovné nebezpečenstvo?

Nitky reálnej motivácie konania Svätej stolice (ktoré nemuseli, ako to už v politike chodí, striktno zodpovedať osobným názorom Pia XI.), v kauze odsúdenia *Action française*, nakoniec musíme hľadať skôr v politike ako vo vierouke a v strachu o duše katolíkov, organizovaných alebo sympatizujúcich s hnutím. Na zákaz hnutia mali zrejme najväčší vplyv dve záležitosti: opätovné nadviazanie diplomatických stykov medzi Svätou stolicou a Francúzskou republikou v roku 1921 a geopolitické čachre ohľadom Nemecka.

Bieda taktizovania

V prvej záležitosti je motív jasný. Vatikán bol krátkozrako natešený, že mu slobodomurárska republika podáva ruku (situácia sa bude opakovať pri Mexiku alebo neskôr, v 60. rokoch, pri Sovietskom zväze) a už nebude dusiť francúzskych katolíkov tak, ako pred I. svetovou vojnou. Až tak. Za to samozrejme republika niečo požadovala, a to „niečo“ bol s najväčšou pravdepodobnosťou zákaz hnutia, ktoré predstavovalo najradikálnejšiu a najnebezpečnejšiu opozíciu ku všetkému, čo predstavovala. Nebezpečnejšiu o to viac, že popularita hnutia neustále narastala, kým republika so svojou skorumpovanosťou, škandálmi a sekularizmom, liezla Francúzom čoraz viac na nervy.

Druhý motív vychádzal z medzinárodného geopolitického kolbišťa a hlavnú úlohu v ňom zohralo Nemecko, ktoré Maurras považoval za tradičného nepriateľa Francúzska a navrhoval voči nemu neustále zbrotie a bdelosť. V prípade víťazstva hnutia a prevzatia moci, by to znamenalo pre Nemcov katastrofu. Pius XI. si

vzal po I. svetovej vojne za svoj geopolitický cieľ systematickú podporu Nemecka a jeho začlenenie do medzinárodných organizácií. Podporil jeho vstup do Spoločenstva národov aj dohody z Locarna. Sľuboval si od toho nastolenie mieru medzi národmi a zrejme sa domnieval, že týmto taktizovaním vypáli liberálom a slobodomurárom, vo Francúzsku aj Nemecku, rybník. Lenže, ako to už v živote býva, na taktizovanie sú majstrami predovšetkým tí, ktorí majú moc. A reálna moc Svätej stolice, ako sa ukázalo neskôr v prípade mexických *cristeros* (ktorým síce Pius XI. a Vatikán vyjednali „beztrestnosť“, ale vzápätí boli vládnymi vojskami vešaní na telegrafné stĺpy), bola veľmi malá.

Výsledky tohto taktizovania boli vždy rovnaké: zabili skutočné politicko-konzervatívne sily v regióne a nijako nezvýšili prestíž Cirkvi vo svete, skôr naopak. Ako príklad môžeme uviesť osobu anglického básnika T. S. Eliota, ktorý bol pôvodne rozhodnutý konvertovať na katolicizmus, ale práve odsúdenie *Action française* ho od tohto kroku údajne odradilo.

V celej kaze, v ktorej spoza opony roztrhanej poryvmi času, vytrčajú politické motívy, poslužil agnosticizmus Charlesa Maurrasa len ako zámienka, veľmi povrchná a trápna, popretá v podstate o pár rokov samotným Vatikánom, odvolaním zákazu, aj osobnou podporou Maurrasa. Výsledkom bol katastrofálny úpadok hnutia, definitívna prehra kontrarevolúcie a nezvratnosť liberálno-demokratického republikánskeho procesu, ktorý nemohol zvrátiť efemérny a na ponížení porážky založený, Pétainov experiment. Dá sa povedať, že podobne ako neskôr v Mexiku, ale aj v ďalších kontrarevolučných kauzách (viď vatikánska *ostpolitik*), bolo taktizovanie Vatikánu a jeho snaha vyjednať s nepriateľmi skôr motorom debaklu ako reálneho víťazstva. Nech to už oslavná propaganda interpretuje v akýchkoľvek ružových farbách.

Charles Maurras počas procesu v roku 1945

zdroj: wikimedia commons

Koniec dobrý...

Čo zostáva dodať? O kontrarevolučnom hnutí asi nič, to bolo k spokojnosti republikánov aj Nemcov definitívne pochované. Na rozdiel od hnutia dopadol Charles Maurras dobre. Po tom ako bol odsúdený ľudovým a pokrokovým francúzskym súdom za fiktívnu kolaboráciu s nemeckými okupantmi na doživotie, začal u Maurrasa proces konverzie, ktorého postup bol popísaný otcom Van Den Houtom a posledné predsmrtné štádium bolo popísané Gustavom Thibonom:

„Stretol som ho dvakrát v Tours a stále ho počujem, ako so mnou hovorí o Bohu a večnom živote, s tou nevyvrátiteľnou plnosťou, ktorá pramení z vnútorných skúseností. V živote som

stretol veľa teológov, ale nikto z nich mi nedal v skutočnosti ani štvrtinu z toho, čo som dostal od tohto „ateistu“.

Je to možno trochu prehnané a patetické svedectvo obdivovateľa, ale svedčí o výraznom posune v Maurrasovom duchovnom živote. Keď v roku 1952 prišla smrť, bol už pripravený a zmierený s Bohom. Na smrteľnej posteli mu kňaz udelil posledné pomazanie a Maurras sa pri tom modlil slovami *Confiteor*. 15. novembra, okolo pol dvanástej noci poprosil Maurras o ruženec a jeho posledné slová boli: „*Prvýkrát počujem niekoho prichádzať...*“ Fyzický svet, ktorý mu odprel sluch, bol už vtedy zrejme nahradený metafyzickým, v ktorom začal počuť. Čo však počul a uvidel, to sa dozvieme až po našej smrti.

Kontrarevolučného hnutia a politiky sa však neviditeľné mystické tajomstvá posmrtného života netýkajú. Jeho koniec bol zrejmy a pozorovateľný telesným zrakom. Počet členov hnutia po odsúdení klesol o viac ako polovicu a po II. svetovej vojne už len prežívalo, napriek snahám Mauricea Pujoa, Maurrasovho spolupracovníka a spoluzakladateľa hnutia, ako aj jeho potomkov.

V súčasnosti je vec kontrarevolúcie vo Francúzsku dokonale pochovaná a zvyšky tradičných komunít utekajú pred záplavou liberálnej potopy, migrantov a islamu na vidiek. Zákaz *Action française* zohral v tomto deštruktívnom a dnes už zrejme nevratnom procese významnú úlohu a zodpovednosť padá na hlavy aktérov.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/kauza-charlesa-maurrasa-a-action-francaise-kto-a-ako-zabil-francuzsku-kontrarevoluciu/>